

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Thesaurus Eloqventiae Sacrae Et Profanae, Saluti &
incolumitati Rerumpublicarum utilissimae**

Alberti, Alberto

Coloniae Agrippinae, 1669

Argumenta Adversariorum, etsi propria, adhuc fracta sunt.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-69225](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-69225)

ubi omnia metaphoris stipata sunt, ubi metaphorice rationes Gemmatum acuminibus veluti incrustantur, molliumque verborum albario, quasi opere tectorio trulliantur; & confirmatio metaphorica, hoc est, impropria, levis, delumbis euadat, necesse est.

Argumenta Adversariorum, etsi propria, adhuc fracta sunt.

52. **S**ed esto. Istorum argumenta pleraque à similitudine non deriventur, sed propriis è locis promantur; vel si à similitudine propagantur, pro argumentis nihilominus habeantur. Adhuc tamen eiusmodi argumenta infirma sunt, adhuc sublesta, adhuc plumbea. Vidistisne unquam à dulcibus pistoribus saccharata crustula, atque placentas nunc in pugionem formari, modò in bipennem flecti, aliquando in hastam produci? quem tandem, cogo, tam mollia, ac delicata arma deterrent? deterrent autem imò puerorum, credo, palatum potius, quòrùm gustu, dum recentes spirae calent, frui properent, invitant. Jam ergo liberate vaginis, suavissimi Oratores, jam in mediũ educite, jam expromite vestra argumentorum arma; nunc, qui sint vestri gladii, quæ hasta, qui acinaces, quæ acie, quæ cuspide, quæ firmitate, exploremus. Omnes è saccharo compactos reperiemus. Nihil hinc solidi chalybis riget; gravis, durique ferri ne hilum quidem stridet. Pugiunculi mellei sunt toti;

toti

toti non ex aspiris laminis, sed ex lenibus
 annominationum libis coagmentati, papa- **G**
 vere insuper argutiarum conspersi, totiq; pla-
 nè ex piperatis fensiculorum acuminumque
 massulis facti. Hos in orbem rotant au- **H**
 dacter, hos circumducunt, his minantur, his
 armati clamorem ingeminant, his animati
 cruentam, & supra Herculeos labores effera-
 tam faciunt impressionem. At quem tandem
 illi feriunt? quem jugulant? Aerem quidem
 strenuè diverberant, & pro flabello muscas **I**
 commodissimè abigerent. Sed ubi in Audi-
 toris animum adversæ opinionis lorica mu- **K**
 nitum incurrunt, statim obtunduntur, cur-
 vantur, dissiliunt, franguntur. Vellicant
 nonnihil aures, non dissiteor: at si arrecta
 istæ persistant, hebetantur; si ad iudicii truti-
 nam exigantur, dissolvuntur. Audiui ego,
 ac vidi non semel huiusmodi aucupes subti-
 litatum hilari se se fronte, magnificeque cir-
 cumspectantes, digitis, manu, oculis, super-
 ciliis, verbis, atque sententiis tam graphicè,
 tam scitè, venusteque ludere, ut venustius ni-
 hil, nihil lepidius ab arguto circulatoro **L**
 expectari possit. Spectastis, ni fallor, ali-
 quando cum risu, quum neque dum ex e-
 phebis excessissetis, præstigiatores, nescio **M**
 quos, in foro jucundissimis quibusdam jocis
 oblectantes, detinentesque plebeculam. Ubi
 pecuniarum corrasum est satis, ubi spectato-
 rum crumenæ satis emunctæ, satis exinanitæ
 sunt; sublatâ cortinâ, nugarum versipellis
 architectus in proximum pegma, cadureo **N**
 cento-

O centoneque ad imum usque obductum subit.
 In fronte supra eleganter depicta scena in
P hemicycli formam sinuata panditur. Mox
Qintus audias totum mussitare choragium,
 strepere, turbas ciere, dando ludose ador-
Rnare. Histriones, mimi, fanniones jam
 in proscenium gestiunt prodire. Nec mora;
Sprosilunt subito hinc ex argilla ficta
Timagunculae, illinc ex serutis factae, com-
Vpectaeque pupae; hinc venustula oscilla,
Xillinc argutula sigilla torno affabre elab-
 orata. Haec quum sensu spirituque careant,
 artificio, ac technis animantur. Cernas illa
 corpuscula nunc sese librare in saltus, nunc
 choreas ducere, nunc in factiones divisa
 concurrere. Quid? larvata illa spectra, per-
Ysonati que, ut ita dicam, lemures brachia
 dexterè in orbem torquent, caput modicè
 inclinant, argutiis digitorum perquam blandè
 micant: voce ad aurium captandam volu-
 ptatem utuntur acutissimam; sibilant potius,
 quam loquuntur: officiosè aliquantisper, ac
 familiariter inter se agunt; si spauant, sales
 spargunt, si ridere conantur, hinniunt; si que-
 runtur, gallinam glocire, aut gannire vulpem
 putes; si minantur, mures acutum quid stri-
 dere videntur. Interim tota concio in ca-
 chinnos effusa, risu disrumpitur. Quid
 plura? à facetiis transitur ad jurgia, à jurgis
 ad manus, à manibus ad plagas. O præsti-
 gias oculorum! ô illecebras! En commen-
 titii homunculi subirati, pictos è vaginâ
 nudant gladiolos, sicis, ensiculisque
 munita-

minitabundi alii in alios invadunt; alii
 librant hi in hostem ictus; illi supernè ex-
 dunt; isti pectus fodiunt; illi latus subjecto
 mucrone hauriunt, donec sicariorum unus ex
 illis audacissimus palmari è fistulâ, quid
 dico, palmari? vix digitali ex tubulo
 repète displosâ papyri glande, primum quem-
 cunque temerè obviam factum resupinat.
 Audito bombo, omnes terga vertunt, pedes
 in fugam avolant. Quis jam Cato tam rigi-
 dus, quis caperatæ adeo frontis Fabricius,
 tam festivo si intersit spectaculo, rugas non
 remittat? Spectatum admissi, Auditores, ri-
 sum teneatis? nescias planè difficiliusne sit
 tenere, an terminare. Nam tota illa pugna,
 totum illud prælium, illa vulnera, illæ cædes,
 illa arma simulata & ficta sunt. Eorum vul-
 nerum nullus editur dolor, sed plausus; illæ
 strages non commiserationem excitant, sed
 risum; bracteati illi pugiunculi non sangui-
 nem, sed cachinnos eliciunt.

53. Facilè reor, Auditores, jam, quo tota
 mea hæc pertineat oratio, providetis. Adum-
 bratis illis non hominibus, sed hominum
 simiolis acuminum istos Phrygiones quàm
 simillimos dixerim. Ubi enim in suggesto,
 tanquam in proscenio constiterunt, non se-
 cus atque illi de trivio circulatores technas
 omnes ad stipem, plausumque exprimendum
 componunt; omnem isti artem ad proprij fa-
 mam ingenii, ad sapientiæ opinionem colli-
 gendam exercent; ut nemo sit tam hebes ac
 stupidus, quin fucum ab illis fieri initio sta-
 tisse

tisse

tim dicendi animadvertat. In Orationis
 exordio quandam veluti scenam acuminum
 floribus viridantem, argutiisque opere quasi
B tessellato incrustatam expandunt. Sales
 salibus condiunt, sententias sententiolis far-
 ciunt, luminibus lumina obruunt. Ut ad
 propositionem ventum est, profcenium fabri-
 cantur, mox amcenissimas in narrationes ex-
 currunt, rursumque per ornamentorum acie
 spatiantur. Tandem ad firmamenta causæ,
C tanquam ad fabulæ *epirasim*, *catastrophæ*que
 descendunt. Hic enim verò de verborum
 cultu mire solliciti, non qui animum fran-
 gant, subigantque, sed quomodo aures titil-
 lent, ac scalpant, argumentorum machæras
 evaginant. Facile credas histriones ludi-
 cram pugnam inire. Quæ enim istorum ar-
 gumenta sunt, quæ arma? ô ludibria elo-
 quentiæ! ô dedecora! Rursum quo filo ora-
 tionis telam ordiri ceperunt, eodem pergunt
D deinde pertexere. Vibratas sententias, non
 ex causæ, ut ita loquar, armamentario erutas,
 sed ex lascivientis ingenii areolâ decerptas
 intorquent. Antithetis ludunt, argutiolis
 blandiuntur, micant luminibus, dicituriis, &
E scommatis juvenantur. Hæcine sunt arma?
 hoc ferrum? hi gladii? metaphoris pictos
F enses, allegoriis bracteata argumenta, anno-
G minationibus illusas rationes centuriant,
H hisque cataphracti armis cum Adversario,
 præliantur. Fallor, non cum Adversario,
 cui quàm minimè molesti esse cupiunt, di-
 gladiantur; sed modò cum hortorum floribus,
 quos

quos describunt, bellè colludunt; jam cum
 lusciniâ suavi cantitant murmure; nunc ma-
 ris tempestatem intempèstivè depingunt;
 identidem veris delicias inaniter exponunt;
 multarum subinde rerum levissimarum for-
 mas subtilissimo orationis penicillo reddunt,
 oculisque subjiciunt. Hæccine ergo sunt fir-
 mamenta causæ, hæc ratiocinationes? vocem
 in dicendo mollissimè inflectunt, nictant ocu-
 lis, manibus argutantur, totâ sibi corporis
 conformatione mirè assentantur. En prælium
 infestissimum, en pugnam acerrimam. Ex
 tantâ verò animi contentione, ex Marte tam
 incitato, ex tantâ fulgurantis orationis im-
 pressionem quantum sanguinis funditur? quæ
 vulnera, quæ plagæ, quæ cædes cõsequuntur?
 Metû ponite, Auditores: inanis facessat pavor.
 Ludibria sunt ista oculorum, atque
 aurium. At Auditoribus ne leviter quidem
 vel summa cutis perstringitur; tantum abest,
 ut sanguinis quicquam, vel una gutta eli-
 ciatur. Rident effusè, rident universi, vel
 mutuo in aurem garrunt, conferunt capita,
 notant acuminum illam farraginem, toti quæ
 sunt in Oratoris arguto, atque experrecto in-
 genio commendando. Hoc porro commen-
 titii plausus genere capti Auditores, nam
 ejusdem Oratoris propositæ sententiæ (si quæ
 tamen proposuit) assentiuntur? nihil minus.
 Lusisse illum putant, ut verè lusit, de persua-
 sione inculcandâ nunquam aut cogitasse, aut
 somniasse, sibi, nec immeritò, persuadent; ac
 proinde nihil etiam, tale ipsum à se præstolari
 jure

jure optimo ratiocinantur. Nimirum hæc omnia istorum tam venustorum arma Oratorum commentitia sunt, argumenta evanida, Mrationes purpurisso obductæ, vi, nervis, robore destitutæ. Fulgura sunt cuncta ista, at ex vitro edita, ac veluti quædam ex papyro, nitrato facta pulvere involucra, quæ O magno quidem bombo ac strepitu crepant, sed innoxio ictu dissiliunt, nihilque præter auras, diverberant. Haud secus quoque argumentorum, nescio quæ, conceptacula Qacuminibus inculcata, & pressa, inflatis buccis, labrisque sibilantibus ab istis Declamatoribus disploduntur quidem, ac disfrumpuntur; ac crepitante sonitu aures dumtaxat commovent, stuporeque desigunt. Quando enim ii unquam in suis Orationibus argumenta ex causæ tracta visceribus librant? quando negotii partes distribuunt? quando controversiæ nexus perquirunt? quando causis effecta componunt? quando antecedentia indagant? quando consequentia perpendunt? An quisquam istorum è grege est, qui à genere, à forma, à repugnantibus rationes arcesat? quis in adversarium rectâ impetum facit? quis collato pede eum serit? quis in causam ita incumbit, ut in eâ semper hæreat, illam urgeat, densatis illam enthemematis muniat, illam circumductu inductionis obvallet, illâ exemplorû aggere claudat? Ubi ubi ammentatæ epicherematû hastæ, ubi bifida illa, S ac veluti squamatim commissa complexionû fulmina? ubi gravium figurarum arietes? ubi am-

amplificationum majora veluti tormenta, & catapulta? Frustra frustra horum aliquid, **T**
 Auditores, à blandis istis deliciarum melitur- **V**
 gis expectatis.

54. Hanc porro enervis eloquentiæ formam dum mecum, non sine indignatione dicam, an commiseratione? reputo, subit memoriam prudentissimum illud, ac sapientissimum Charidemi Atheniensis consilium, quod quia controversiam nostram per quam appositè exprimit, dirimitq; totum paulo accuratius explicandum est. * Darius Persarum Rex, quum infinitam militum vim adversus magnum Alexandrum in immensum quendam coegisset exercitum, ejus universi aspectu admodum lætus, purpuratis solitâ vanitate spem ejus alentibus, atque instantibus, ex Charidemo belli peritissimo Duce, fatiscne tanto ad obtarendum hostem exercitu ei videretur instructus, gloriola nempe, atque assentationis captans illecebras, percontatur. Hic Charidemus enim verò liberam, veramq; vocem nō pressit. Vereor, inquit, ne vera monenti obstrepas. At nisi modò dixerò, neque aliàs unquam enuntiavero. Cernis has tanti apparatus copias? vides hanc tot gentium, ac totius Orientis suis excitam sedibus molem? Finitimis, hoc est, vnguentatis hominibus, sui nimirum simillimis, terrorem potest incutere. Splendet purpurâ, auro, argento, gemmis, infinitâ opulentiâ. Nunc contra Macedonum aciem contemplare. Aspera illa quidem

* Ita narratur à Curtio lib. 3.

dem, ac torva est; dura, atque inculta; sed
A clypeis, atque hastis immobiles cuneos, invi-
 ctæque robora virorum tegit. Vir viro, armis
 arma, scuta scutis conferta sunt. Ad nutum
 imperatoris expediti ac prompti; sequi signa,
 servare ordines ad unguem callent omnes.
 Edicta ducis excipiunt alacriter, excurrere,
 obistere, invadere, circumducere, in cornu
 mutare pugnam, ex æquo milites, ac duces
 norunt. Non illos auri, argenti que cupiditas
 sollicitat, paupertate magna merent stipen-
 dia; fatigatis humus pro cubili est; cibus,
 quem occupant, satiat; tempora quietis som-
 ni que arctiora sunt, quam noctis: & tu invi-
 ctam illam bello, ac formidabilem gentem
 fundis putas, atque hastis igne duratis repelli
 posse? Falleris. Pari robore opus est. In illâ
 terrâ, quæ hos genuit, auxilia quærenda sunt.
 Argentum illud, atque aurum, quo tuus exer-
 citus non munitur, sed hostium oculos invi-
 tat ad prædam, ac conducendum militem
 mittito. Ubi hæc Charidemus Dario consul-
 tissimè exposuit, libertatem sapientissimi, ve-
 rissimique consilii, per summam regis impo-
 tentiam indignatione, furoreque abrepti, sui
 capitis luit supplicio. Verùm haud ita multò
 post ab Alexandro profligatus Darius, con-
 temptæ veritatis, atque indignissimæ necis
 pœnas longè maximas Charidemo haud falso
 vati persolvit.

55. Video jam, Auditores, quid mihi peri-
 culi, si liberè sensa animi aperire velim, ab
A Adversariis immincat. Instaurium, opinor,
 mihi

RATIOCINATIONUM. 93

mihi, crucemque ominabuntur, vel linguam
 certe inolentur. At ego nihil istorum co-
 natus moros, nihil technas, aut verba, ani-
 mosè ac fortiter vocem commodabo veritati.
 Rogo vos, Iudices, per vestram humanitatè, pal-
 chellorù castra, atque aciem Oratorù cogita-
 tione lustrate; argumentorum, quibus Ora-
 tionem suam intruunt, agmina intuemini.
 Sanè verborum nitent purpuram, radiant acu-
 minum gemmis, sententiarum argenteis ru-
 tilant laminis, omnia luxu intemperantis in-
 genii luxuriant. Quo eleganti, floridoque
 exercitu, minimè scilicet formidando, sed
 formidoloso, hujusmodi Oratores ad quem-
 cunq; hostè adversam obnitentem opinionem de-
 bellandù, se sat superq; instructos existimant.
 Sed tantus deliciarum apparatus Auditorum
 animos curioso quidem spectaculo detinere,
 atque ad risum excitare potest, ad persuasio-
 nem autem animi inducere omnino non po-
 test. Contra verò Ciceronis, aliorumq; tantam
 Imperatoris signa, ductumque sequentiù Ora-
 torum phalangem argumentis stipatam spe-
 ctate. In his nihil leve, nihil imbecillum:
 rationum spicula verborum redundantia non
 hebetantur, sed nervosè vibrantur: ornamenta
 non ferri aciem obtundunt, sed acuunt: tota
 acies orationis non ad voluptatis lenocinium,
 sed ad gravitatis terrorem, quum opus est,
 componitur. Non diffluit illa metaphorarum
 luxu, sed ornata decenter multo robustior,
 clypeis, atque hastis immobiles confirmatio-
 nis cuneos, invictaq; robora amplificationum
 armat.

armat.

armat, ac munit. Enthymemata enthymematis, rationibus rationes, argumenta argumentis conferta sunt. Omnia ad persuasionem librantur. Ciceroniani Oratores illi illi sunt, qui Adversarium hinc petunt, hinc ludunt, hinc refellunt, hinc captiosè excipientem illaqueant, hinc imprudentem irretiunt, hinc securum improvise transfodiunt, hinc in transitu fugitantem obruncant. Principis questionis sequi signa, servare suæ ucturæ ordinem, excurrere in hostis vituperationem, obstrepenti repugnare, in orationis cursu mutare præliandi, arguendi, refellendique genus, ad unguem callent omnes. Non illi argenteo, aureoque acuminum colore, hoc est, orationis luxu sollicitantur, sed paupertate, hoc est, ornamentorum moderatione, ac rationum copiâ magna trophæa, illustresque victorias consequuntur. Cernite enim, cernite illa argumenta, illa illa arma, quæ non nitent purpurâ, sed ferri lavore; non minio, sed Adversarij sanguine colorantur; non croco, sed hostis prostrati rubore, pudoreque obducuntur. Hæc est gravis armaturæ impressio illa vehementissima; hic majorum machinarum impetus ille fulmineus; hæc grandiora tormenta

C igneo persuasionis malleolo quodcumque ob-

D turati animi conflatum ex chalybe pectorale

E diloricantia. hæc illa sunt, quæ quæcumque

F ferream opinionis galeam dissiulant; hæc,

G quæ præfractæ mentis quemcumque thoracem

H desquamant. Hæc altè in viscera figunt tela; hæc adversa omnia machinamenta dissiiciunt,

turres

turres evertunt, cuniculos eludunt, fossas im-
 plent; per vulnera, per eadem, per sangui-
 nem ad arcem animi, victoriamque expu-
 gnatae voluntatis grassantur. At nihil
 profus istorum in scitulis, atque imbelli-
 bus Oratoribus reperias. Omnia argu-
 mentorum arma mollia, omnia fracta sunt;
 omnia enthymematum tela metaphorarum
 obtusa auro, ad ludicrum facta spectaculum,
 ad hilaritatem evocandam composita; non
 ad veritatis pugnam, non ad persuasionis
 vulnera inferenda torquentur. Vos enim
 ipsos, vos ego jam appello, blandissimi De-
 clamatores, si quando vobis cum Tullianis
 Oratoribus sit congregiendum, vosne invi-
 ctam illam, formidabilemque rostris, ac foro
 gentem saccharo tectis acuminum scrupis **K**
 mellitisque argutiarum globulis sustineri, vel
 etiam rejici, vinctique posse arbitramini? Er-
 ratis, inquam, non minus opinione, quam
 oratione. Pari robore opus est. In illa terra,
 quae illos genuit, auxilia quaerenda sunt; in
 ipsa nempe eloquentiae regione, ac patria,
 hoc est, in regia Ciceronis Rhetorica; quae
 tot tantosque viros peperit, consimiles Ora-
 tionum machinae sunt fabricandae; illinc
 petendae; illinc advocandae. Expecto jam,
 quia Adversarios meos liberè, ac verè impro-
 vidi consilij admonui, ut impatientiam, iraque
 excandescentes, simile quid in me, quod in
 Charidemum Darius impotenter exercuit,
 tacite coquant; mihi que linguam, si non ca-
 put, aut si non linguam, saltem linguae vo-
 cent,

Lcem, manūque calamum præcidi discupiant.
 Sed dabunt mihi paulò post ingratiſſimæ vi-
 cis, perfidæque obſtinationis poenas, dabunt
 magnas, dabunt atroces, dabunt inexpiabi-
 les, quum nempe depulſo tandem fūco, ſapi-
 entum viroꝝ confoſſi ſtylis, ſuffragiis pru-
 dentum damnati, populorum plauſu deſtituti,
 omnium, quibus ulla mica iudicii ſuperſit,
 probris cooperti, ex omnibus ſuggelliſ, ac
 Templis exterminabuntur.

*Argumenta, licet robuſtiſſima, ornamēto-
 rum tamen intemperantiã delam-
 bantur.*

56. **S**ED nimis feverè, ut video, cum deli-
 ſcatis hiſce Oratoribus ago, ad viuum
 nimis omnia reſeco; nimis libratã trutinã
 ſingula expendo. Ergo jam ſibi ignoſci vo-
 unt? ignoſcamus. inducias humanitatis
 poſcunt? concedamus. Validas ab illis, atque
 ad probandum accommodatas argumētatio-
 nes, quas tamen nunquam, ut hætenus di-
 ſputando pateſeci, producunt, uſurpari grati
 indulgeamus. Verum ubi validas eas rationes
 tractare cõperint, atque in ordinem diſtri-
 buere, iudicii infantiam videte, videte inge-
 nii imbecillitatem. Eſt firmamenta cauſe
 præ manibus habeant exploratiſſima, face-
 tiarum ſalibus elimatæque remiſſione dictio-
 nis omnino delumbant: Quæro enim, quid
 argumentorum vim vehementiùs infringit,
 quid